

Östersjölaxälvar i Samverkan

Yttrande angående remiss

Datum

2024-11-18

Dnr

KN2024/01642

Mottagare

Klimat – och näringslivsdepartementet

Yttrande över promemorian Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning.

Östersjölaxälvar i samverkan

Östersjölaxälvar i samverkan, (ÖiS) bildades år 2014 och är en ideell organisation som aktivt arbetar för att uppfylla de nationella miljökvalitetsmålen som rör starka och livskraftiga bestånd, ett hållbart nyttjande, fungerande ekosystem och en giffri miljö. Vi är en sammanslutning av älvarnas förvaltningsorganisationer från Torneälvsystemet i norr ner till Mörrumsån i söder. Genom 140 olika förvaltningsorganisationer som representerar hela eller delar av samtliga kvarvarande vildlaxälvar längs den svenska Östersjökusten och företräder genom dem 12 000 fiskerättsägare. Vi jobbar lokalt, nationellt och internationellt med olika samarbeten och påverkansarbeten för laxen. Vårt mål är en ny långsiktig och hållbar ekosystembaserad och beståndsspecifik förvaltning av våra lax och öringbestånd samt att värna dess livsmiljöer i älvar och vattendrag såväl som i havet.

Inledning

Vattenkraften i Sverige har i närmare hundra år kunnat bedrivas i princip utan krav på miljöanpassning. Därför var det från våra förvaltningsorganisationer och fiskerättsägare i våra älvar och åar väldigt efterlängtad och välkommet då Regeringen år 2020 beslutade att svensk vattenkraft ska förses med moderna miljövillkor enligt den nationella planen för omprövning av vattenkraft. (Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten & Svenska kraftnät 2019). Beslutet togs efter en ingående dialog mellan staten, vattenkraftbranschen, miljörörelsen och många andra vattenintressenter.

En miljöanpassning av framför allt Sveriges småskaliga vattenkraftverk skulle få mycket liten påverkan på den svenska elproduktionen. Det finns omkring 1 700 småskaliga vattenkraftverk i Sverige. Dessa bidrar tillsammans med mindre än två procent av den svenska vattenkraftelen och i princip inte med någon reglerkraft alls. En simulering utförd av Svenska kraftnät indikerar att en miljöanpassning av alla småskaliga vattenkraftverk i Sverige skulle medföra en produktionsförlust på ca 0,3 TWh/år (Svenska kraftnät 2019) vilket motsvarar mindre än en halv procent av den totala energiproduktionen från vattenkraft, och kan jämföras med de ca 25 TWh som Sverige exporterar varje år.

Ända sedan nu sittande regering tillträdde har genomförandet av den nationella planen påverkats av upprepade pauser och dålig insyn. Den nytillträdda regeringen beslutade redan i januari 2023 att omprövningsprocessen skulle pausas i tolv månader och att omprövningssystemet skulle ses över. I december 2023 förlängde regeringen pausen med två månader och i mars 2024 med ytterligare två månader till den 1 juni 2024. I maj 2024 förlängdes pausen åter till 1 juli 2025. Om omprövningarna återupptas nästa sommar så som regeringen aviserat kommer den totala pausen att ha varat i 29 månader.

Från älvdalarna, från oss som bor och lever vid våra påverkade vatten så ser vi de förslag som presenteras i denna promemoria som något som förskjuter fokus för omprövningsprocessen mot enbart energisystemsfrågor och elproduktion. Detta är på inget sätt förenligt med 11 kap. 27 § miljöbalken som slår fast att svensk vattenkraft ska förses med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

Vi ser med förtvivlan att det i promemorian ensidigt handlar om att fullt ut nyttja alla de undantag som EU-rätten ger för att göra så lite åtgärder som möjligt för våra vattendrag. Här föreslås att vattenförekomster som har vattenkraftverk kan komma att klassas om till kraftigt modifierade vatten med den, för miljön sämre miljö kvalitetsnormen, god ekologisk potential. Detta kommer att innebära att för vattendragen nödvändiga miljöåtgärder kommer att minimeras och de skador som vattenkraften orsakat består.

Vi är starkt kritiska till förslagen som ska göra det lättare att besluta om undantag från art- och habitatdirektivets krav och minimera kvalitetskraven som ska skydda Natura 2000-områden i samband med omprövningen av svensk vattenkraft.

Från Östersjölaxälvarna är vi djupt oroade över regeringens låga ambitionsnivå då det gäller att skydda hotade arter och livsmiljöer i rinnande vatten och tillgodose äganderätten. I Promemorian står det att om inte föreslagna ändringar genomförs och omprövningarna återupptas på samma grunder som hittills så kommer detta få negativ inverkan på egendom och kulturmiljövärden. Från Östersjölaxälvar i Samverkan vill vi vara tydliga med att vi är betydligt fler mark och vattenägare som under lång tid haft en negativ påverkan av vår egendom orsakad av vattenkraft än vad det finns verksamhetsutövare med vattenkraft. Vad gällande kulturmiljövärden så är det på många platser i vårt land mer vanligt att kulturmiljöer blivit ödelagda på grund av vattenkraften mot vad det är vattenkraften som utgör kulturmiljön. Allt som ofta handlar det om någon tidigare verksamhet på platsen. Att skydda dessa kulturmiljöer är av största vikt och går i de allra flesta fall kombinera med ex. passagelösningar för fisk.

Våra synpunkter

- Från Östersjölaxälvar i Samverkan motsätter vi oss alla de förslag till författningsförändringar som presenteras i promemorian. Vår uppfattning är att gällande regelverk bättre överensstämmer med kraven i ramdirektivet för vatten än de skrivningar som presenteras i promemorian.
- Vi är kritiska till att regeringen fokuserar på hur miljökraven för vattenkraften kan sänkas i stället för på hur förutsättningarna för miljöanpassning av svenska kraftverk kan förbättras. Vi vill understryka att ramdirektivet för vatten är ett miljödirektiv och att undantag från målen i direktivet inte får vara huvudregel.
- Vi befarar att den sänkta ambitionsnivå som regeringen ger uttryck för kommer att göra det svårt för Sverige att nå flera av de svenska miljö kvalitetsmålen och leda till att unika arter och fiskbestånd slås ut.
- Vi anser att förslagen i promemorian som ensidigt förskjuter fokus för omprövningsprocessen mot energisystemsfrågor och elproduktion strider mot 11 kap. 27 § miljöbalken där det slås fast att svensk vattenkraft ska förses med moderna miljövillkor med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

- Vi anser inte att det behöver förtydligas på förordningsnivå under vilka omständigheter en vattenförekomst ska anses ha en väsentlig ändrad fysisk karaktär.
- Vi motsätter oss att det så kallade riktvärdet på 1,5 TWh skrivs in i vattenförvaltningsförordningen.
- Vi anser att regeringens förslag gällande tillvägagångssättet vid bestämmande av god och maximal ekologisk potential riskerar att innebära grava överträdelser av ramdirektivet för vatten.
- Vi är kritiska till förslagen som ska göra det lättare att besluta om undantag från art- och habitatdirektivets krav och minimera kvalitetskraven som ska skydda Natura 2000-områden i samband med omprövningen av svensk vattenkraft.
- Vi anser att vattenkraftverk som påverkar ett Natura 2000-område på ett sätt som normalt skulle kräva tillstånd enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken bör tillståndsprövas i stället för att omprövas.
- Vi anser att den sänkta ambitionsnivån kommer att leda till att unika arter och fiskbestånd slås ut. I promemorian saknas en analys vad detta får för konsekvenser för de arter som skyddas i naturvårdsdirektiven, vilket utgör en allvarlig brist i konsekvensbeskrivningen.
- Vi anser att omprövningarna enligt den nationella planen som ska leda till att svensk vattenkraft miljöanpassas ska återupptas snarast.

För Östersjölaxar i Samverkan
Thomas Johansson
Nedre Kläppen 21
934 93 Kusmark
thomas.johansson@ostersjolaxalvar.se
Tel: 070 – 581 70 29

Thomas Johansson